

Sygnatura akt I C 1561/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 29 września 2015 r.

Sąd Okręgowy we Wrocławiu – Wydział I Cywilny w składzie:

Przewodniczący: SSO Ewa Rudkowska – Ząbczyk

Protokolant: Jagoda Jarosławska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 15 września 2015 r. we Wrocławiu

sprawy z powództwa W. B. (1)

przeciwko E. K. (1)

o ustalenie

I. oddała powództwo;

II. zasądza od powoda W. B. (1) na rzecz pozwanej E. K. (1) kwotę 3617,00 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania;

III. brakującymi kosztami sądowymi obciąża Skarb Państwa.

Sygnatura akt I C 1561/14

UZASADNIENIE

Pozwem wniesionym w dniu 2 października 2014 r. powód W. B. (1)wniósł o stwierdzenie nieważności umowy sprzedaży udziałów w samodzielnym lokalu mieszkalnym nr (...)położonym we W.przy Alei (...), objętym księgą wieczystą nr (...), zawartej pomiędzy C. B.a pozwaną E. K. (1)w dniu (...) r. w Kancelarii Notarialnej we W.przy ul. (...)przed asesorem notarialnym M. P., Rep. A nr (...), jako zawartej dla pozoru. Powód wniósł także o stwierdzenie nieważności umowy darowizny udziałów w samodzielnym lokalu mieszkalnym nr (...)położonym we W.przy Alei (...), objętym księgą wieczystą nr (...), zawartej pomiędzy C. B.a pozwaną E. K. (1)w dniu (...) r. w Kancelarii Notarialnej we W.przy ul. (...)przed asesorem notarialnym M. P., Rep. A nr (...), jako zawartej bez zachowania formy aktu notarialnego.

W uzasadnieniu powyższych żądań powód podniósł, że powyższy lokal mieszkalny stanowił własność małżonków J. B.i C. B.na prawach wspólności ustawowej majątkowej małżeńskiej. Po śmierci J. B.spadek po nim nabyli żona C. B.w 5/20 częściach oraz dzieci: W. N., M. Z.(obecnie (...)), E. B.(obecnie K.), W. B. (1)oraz P. B., każdy po 3/20 części.

W dniu (...) r. między C. B.a pozwaną E. K. (1)doszło do zawarcia umowy sprzedaży udziałów w lokalu przy Al. (...), na podstawie której pozwana nabyła za cenę 200 000,00 zł udział w wysokości 25/40 wraz z przynależnymi do niego prawami, tj. udziałem w nieruchomości wspólnej. W dniu (...)r. C. B.zmarła.

Powód podniósł, że okoliczności faktyczne towarzyszące zawarciu umowy sprzedaży z (...) r. świadczą o pozorności oświadczeń woli złożonych przez strony umowy. Rzeczywistym zamiarem stron było bowiem zawarcie umowy darowizny spornej nieruchomości, a zawarcie pozornej umowy sprzedaży miało na celu ukrycie darowizny, aby uniknąć skutków związanych z obliczaniem zachowku oraz zaliczeniem darowizn dokonanych przez C. B.na schedę spadkową. Powód podniósł, że w wyniku zawarcia przez pozwaną i C. B.umowy sprzedaży został on, jak również pozostałe rodzeństwo, pozbawiony należnego zachowku po zmarłej matce.

Powód podniósł, że o pozorności zaskarżonej umowy sprzedaży świadczy fakt, że brak jest jakichkolwiek dowodów na to, aby pozwana uiszczała na rzecz matki cenę nabycia udziałów w nieruchomości w kwocie 200 000,00 zł. Podniósł on, że ani jego matka, ani nikt z rodzeństwa nie dysponował taką kwotą w gotówce, kwota ta również nie znajduje się w masie spadkowej po zmarłej C. B.. C. B. przed śmiercią nie nabywała również żadnych wartościowych składników majątkowych, które mogłyby być sfinansowane z kwoty 200 000,00 zł. Powód wskazał, że pozwana jest osobą niepracującą, pozostającą na zasiłku, a zatem uiszczenie przez nią kwoty 200 000,00 zł tytułem ceny sprzedaży pozostaje całkowicie poza zasięgiem i możliwościami finansowymi pozwanej. Powód zaznaczył także, że w okresie zawarcia umowy sprzedaży do czasu śmierci matki stron C. B. zamieszkiwała u pozwanej, a zatem mogła ona mieć faktyczny wpływ na dokonywanie w tym czasie przez C. B. czynności rozporządzających jej majątkiem.

Powód jednocześnie podniósł, że nieważna jest także ukryta czynność darowizny udziałów w spornej nieruchomości albowiem została dokonana bez zachowania formy aktu notarialnego.

Uzasadniając interes prawny w stwierdzeniu nieważności umowy sprzedaży oraz umowy darowizny powód wskazał, że wyrok taki zapewni mu ochronę jego prawa do dziedziczenia majątku po zmarłej matce C. B.. W sytuacji bowiem uznania, że umowy te są nieważne, nieruchomość będąca ich przedmiotem wejdzie do masy spadkowej po zmarłej C. B., w konsekwencji czego zstępni C. B., w tym powód, będą dziedziczyć udziały w przedmiotowej nieruchomości. W chwili obecnej w masie spadkowej po zmarłej nie ma żadnych składników majątkowych. W przypadku natomiast stwierdzenia przez Sąd, że nieważna jest umowa sprzedaży, a w rzeczywistości pomiędzy pozwaną a C. B. zawarta została umowa darowizny, powód będzie miał możliwość żądania zaliczenia umowy darowizny na schedę spadkową po zmarłej i będzie mógł dochodzić zapłaty należnego mu zachowku.

Powód podniósł, że za istnieniem po jego stronie interesu prawnego przemawia okoliczność, że w przypadku stwierdzenia nieważności umowy sprzedaży jako pozornej pozwana nie będzie mogła skutecznie żądać w postępowaniu toczącym się przed Sądem Rejonowym dla Wrocławia – Fabrycznej pod sygnatura akt XIV Ns 131/14 udzielenia przez tamtejszy Sąd zgody na dokonanie czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu rzeczą wspólną, tj. sprzedaży nieruchomości. W takim bowiem wypadku pozwana nie będzie dysponowała wymaganą ilością udziałów ażeby wnioskować o rozstrzygnięcie w przedmiocie czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu.

W odpowiedzi na pozew pozwana wniosła o oddalenie powództwa i zasądzenie na jej rzecz kosztów procesu.

W pierwszej kolejności pozwana zarzuciła, że powód nie posiada interesu prawnego w żądaniu stwierdzenia nieważności umów. Powodowi przysługują bowiem dalej idące roszczenia, które mogą zapewnić mu ochronę praw, w tym roszczenie o zachowek, dział spadku czy uzgodnienie treści księgi wieczystej.

Odnosząc się do kwestii nieważności umów, pozwana wskazała, że powód nie wykazał twierdzeń o odmiennej woli stron umowy sprzedaży, niż ujawniona w akcie notarialnym z dnia (...) r. Pozwana podała, że zamiarem strony powyższej umowy było odpłatne przeniesienie udziału w nieruchomości w postaci samodzielnej lokalu mieszkalnego przy Al. (...)we W.. C. B. oświadczyła zaś, że odebrała cenę sprzedaży przed podpisaniem aktu. Pozwana podała, że już w 1989 r. na prośbę matki C. B., pożyczyła jej pieniądze w kwocie 33 200,00 zł na wykupienie powyższego mieszkania. Ponadto przez lata pozwana przekazywała matce sumy pieniężne, gdy ta prosiła ją o pożyczkę. Ponadto finansowała jej utrzymanie od połowy 2005 r. aż do śmierci, ponosiła też koszty utrzymania zwierząt domowych matki. Jej stan majątkowy pozwalał jej na finansowe wspieranie matki. C. B. była więc zobowiązana finansowo wobec pozwanej, zatem zaproponowała, że sprzeda pozwanej udziały w nieruchomości, a tym samym zwolni się z długu wobec pozwanej. Również przed notariuszem C. B. oświadczyła, że cenę sprzedaży uzyskała już w postaci wieloletnich pożyczek finansowych. Kwota 200 000,00 zł jako cena sprzedaży była więc rozliczona na zasadzie potrącenia wzajemnych rozliczeń, co oznacza, że przekazanie nieruchomości nie było nieodpłatne. Zamiarem stron było potrącenie istniejących zobowiązań pieniężnych C. B. wobec pozwanej. Nie przeniosła ona udziałów w prawie własności kosztem swojego majątku, ale zwolniła się z istniejącego długu.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

W dniu 20 grudnia 1968 r. J. B. i C. B. nabyli samodzielny lokal mieszkalny przy Al. (...) we W.. Mieszkanie to sfinansowali w części z kredytu hipotecznego udzielonego przez (...). Byli właścicielami tej nieruchomości na prawach ustawowej wspólności małżeńskiej.

(okoliczność bezsporna)

J. B. zmarł (...) r., jeszcze przed spłatą kredytu.

(okoliczność bezsporna)

Spadek po J. B. nabyli na podstawie ustawy i z dobrodziejstwem inwentarza: żona C. B. w 5/20 części oraz jego dzieci W. N., M. B. (obecnie (...)), pozwana E. B. (obecnie K.), W. B. (1) i P. B., wszyscy po 3/20 części.

(dowód: postanowienie Sądu Rejonowego dla Wrocławia – Fabrycznej z 10 listopada 1977 r., sygnatura akt I Ns 578/77, k. 22)

W skład spadku po J. B. wchodził wynoszący 1/2 udział w prawie własności nieruchomości przy Al. (...) we W., w której w dalszym ciągu zamieszkiwała C. B..

(okoliczność bezsporna)

Spadkobiercy po J. B. nie dokonali działu spadku, ani też nie znieśli współwłasności nieruchomości przy Al. (...).

(okoliczność bezsporna)

Pozwana E. K. (1) wyjechała do Niemiec na krótko przed wybuchem stanu wojennego w 1981 r., gdzie podjęła pracę.

(dowód: zeznania świadka M. W., e-protokół z 15 września 2015 r., 00:46:30-01:19:10, CD k. 155; przesłuchanie pozwanej, e-protokół z 15 września 2015 r., 01:54:03-03:07:44, CD k. 155)

Kilka lat po wyprowadzce pozwanej E. K. (1) do Niemiec wyemigrowało również jej rodzeństwo: M. B. (obecnie (...)-W.) oraz W. B. (2). C. B. nadal mieszkała w Polsce.

(dowód: zeznania świadka M. W., e-protokół z 15 września 2015 r., 00:46:30-01:19:10, CD k. 155; przesłuchanie powoda, e-protokół z 15 września 2015 r., 01:51:25-01:54:03, CD k. 155)

W 1989 r. pozwana przekazała matce C. B. kwotę pozwalającą na uiszczenie pozostałej do spłaty należności z tytułu kredytu w (...), zaciągniętego na uzyskanie prawa własności mieszkania przy Al. (...).

(dowód: zeznania świadka M. W., e-protokół z 15 września 2015 r., 00:46:30-01:19:10, CD k. 155; zeznania świadka A. W., e-protokół z 15 września 2015 r., 00:02:15-00:29:45, CD k. 155; zeznania świadka W. B. (3), e-protokół z 15 września 2015 r., 00:29:45-00:46:30, CD k. 155; przesłuchanie powoda, e-protokół z 15 września 2015 r., 01:51:25-01:54:03, CD k. 155; przesłuchanie pozwanej, e-protokół z 15 września 2015 r., 01:54:03-03:07:44, CD k. 155)

W rozmowach z rodziną i znajomymi C. B. wspominała, że chciałaby zwrócić pozwanej kwotę przekazaną na spłatę kredytu.

(dowód: zeznania świadka M. W., e-protokół z 15 września 2015 r., 00:46:30-01:19:10, CD k. 155; zeznania świadka A. W., e-protokół z 15 września 2015 r., 00:02:15-00:29:45, CD k. 155; zeznania świadka W. B. (3), e-protokół z 15 września 2015 r., 00:29:45-00:46:30, CD k. 155; przesłuchanie powoda, e-protokół z 15 września 2015 r., 01:51:25-01:54:03, CD k. 155; przesłuchanie pozwanej, e-protokół z 15 września 2015 r., 01:54:03-03:07:44, CD k. 155)

Po zmianie ustroju C. B. każdego roku spędzała kilka miesięcy w Niemczech u pozwanej. Pozostałą część roku spędzała w Polsce, zamieszkując wtedy przy Al. (...).

(dowód: zeznania świadka M. W., e-protokół z 15 września 2015 r., 00:46:30-01:19:10, CD k. 155; zeznania świadka A. W., e-protokół z 15 września 2015 r., 00:02:15-00:29:45, CD k. 155; przesłuchanie pozwanej, e-protokół z 15 września 2015 r., 01:54:03-03:07:44, CD k. 155)

W dniu 23 marca 2006 r. C. B. sporządziła własnoręczny dokument zatytułowany „testament”. Oświadczyła w nim, że całe swoje dobro przelewa na córkę E. K. (1), jako jedyną spadkobierczynię z pominięciem innych dzieci. Wskazała, że córka spłaciła jej zadłużenie za dom i pomogła jej w wielu innych sprawach. Pomagała jej w zakupie opału, płaciła za usługi dentystyczne, kupowała sprzęty gospodarstwa domowego.

(dowód: testament C. B. z 23 marca 2006 r., k. 125)

W tym samym roku C. B. na stałe wyprowadziła się do Niemiec, gdzie zamieszkała u pozwanej.

(dowód: zeznania świadka A. W. e-protokół z 15 września 2015 r., 00:02:15-00:29:45, CD k. 155; przesłuchanie pozwanej, e-protokół z 15 września 2015 r., 01:54:03-03:07:44, CD k. 155)

Nieruchomość przy Al. (...) we W. pozostawała od momentu wyprowadzki C. B. do Niemiec niezamieszkała. Lokalem opiekowała się A. W., wnuczka C. B..

(dowód: zeznania świadka A. W. e-protokół z 15 września 2015 r., 00:02:15-00:29:45, CD k. 155)

Po przeniesieniu się C. B. na stałe do Niemiec, współwłaściciele lokalu przy Al. (...) rozważali sprzedaż tej nieruchomości. Planowali wspólnie zbyć prawo własności całej nieruchomości. W 2011 r. współwłaściciele skorzystali nawet z pomocy biura pośrednictwa w sprzedaży nieruchomości.

(dowód: zeznania świadka A. W. e-protokół z 15 września 2015 r., 00:02:15-00:29:45, CD k. 155; przesłuchanie powoda, e-protokół z 15 września 2015 r., 01:51:25-01:54:03, CD k. 155; przesłuchanie pozwanej, e-protokół z 15 września 2015 r., 01:54:03-03:07:44, CD k. 155)

W trakcie rozmów dotyczących sprzedaży mieszkania przy Al. (...) zapewniała syna W. B. (1), że ten uzyska pewną kwotę z ceny sprzedaży.

(dowód: przesłuchanie powoda, e-protokół z 15 września 2015 r., 01:51:25-01:54:03, CD k. 155)

Ostatecznie do sprzedaży nieruchomości przy Al. (...) nie doszło z uwagi na brak zgodnego stanowiska współwłaścicieli między innymi co do ceny i warunków sprzedaży.

(dowód: zeznania świadka A. W. e-protokół z 15 września 2015 r., 00:02:15-00:29:45, CD k. 155; przesłuchanie powoda, e-protokół z 15 września 2015 r., 01:51:25-01:54:03, CD k. 155; przesłuchanie pozwanej, e-protokół z 15 września 2015 r., 01:54:03-03:07:44, CD k. 155)

W dniu 27 czerwca 2011 r. C. B. spisała kolejny własnoręczny testament, w którym do spadku powołała w całości córkę E. K. (1).

(dowód: testament C. B. z 27 czerwca 2011 r., k.127)

C. B. i pozwana E. K. (2) zawarły (...) r. umowę sprzedaży udziałów w samodzielny lokalu mieszkalnym nr (...)położonym we W.przy Al. (...), o powierzchni użytkowej 79,00 m², objętym księgą wieczystą nr (...), z którego własnością związany jest wynoszący (...)000 części w nieruchomości wspólnej, którą stanowi prawo użytkowania wieczystego oraz części budynku i urządzenia, które nie służą wyłącznie do użytku właścicieli lokali, objęte księgą wieczystą nr (...).

(dowód: umowa sprzedaży z (...) r. sporządzona w formie aktu notarialnego przez asesorem notarialnym M. P.w Kancelarii Notarialnej we W., Rep. A nr (...), k. 23-27)

Strony Umowy ustaliły cenę sprzedaży na kwotę 200 000,00 zł i oświadczyły, że kwotę tę pozwana E. K. (1) zapłaciła C. B. przed podpisaniem aktu, która odbiór tej kwoty potwierdziła (§ 5 Umowy)

(dowód: umowa sprzedaży z (...) r. sporządzona w formie aktu notarialnego przez asesorem notarialnym M. P.w Kancelarii Notarialnej we W., Rep. A nr (...), k. 23-27)

O zawarciu powyższej umowy powód dowiedział się od pozwanej tuż przed śmiercią matki C. B., gdy ta przebywała już w szpitalu.

(dowód: przesłuchanie powoda, e-protokół z 15 września 2015 r., 01:51:25-01:54:03, CD k. 155)

C. B.zmarła (...) r.

(okoliczność bezsporna)

Obecnie toczy się postępowanie o stwierdzenie nabycia spadku po zmarłej.

(dowód: przesłuchanie powoda, e-protokół z 15 września 2015 r., 01:51:25-01:54:03, CD k. 155)

Sąd zważył, co następuje:

Powództwo nie zasługiwało na uwzględnienie.

Z poczynionych przez Sąd ustaleń faktycznych wynika, że powód domagał się stwierdzenia nieważności umowy sprzedaży udziałów w prawie własności lokalu mieszkalnego nr (...)przy Al. (...), zawartej przez pozwaną i C. B.w dniu (...) r., z uwagi na jej pozorność oraz stwierdzenia nieważności umowy darowizny udziałów w powyższym lokalu zawartej przez te same strony w dniu 24 maja 2015 r., która w jego ocenie została dokonana jako czynność prawna ukryta i bez dochowania zastrzeżonej formy. Zgodnie z art. 189 k.p.c. powód może żądać ustalenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, gdy ma w tym interes prawny.

Merytorycznymi przesłankami powództwa z art. 189 k.p.c. są istnienie interesu prawnego powoda w żądaniu ustalenia oraz istnienie lub nieistnienie danego stosunku prawnego lub prawa, zgodnie z twierdzeniem powoda.

W sprawach o ustalenie istnienia lub nieistnienia prawa lub stosunku prawnego istnienie interesu prawnego oceniane jest w pierwszej kolejności, gdyż warunkuje on rozstrzygnięcie o zasadności twierdzeń pozwu oraz przesądza kwestię legitymacji procesowej po stronie czynnej procesu. Interes prawny wiąże się z niepewnością co do określonego stanu prawnego lub prawa, która to niepewność skutkuje koniecznością udzielenia powodowi ochrony prawnej. Potrzebę udzielenia powodowi ochrony prawnej może uzasadniać zagrożenie nie tylko obecnych stosunków prawnych i praw, których jest stroną, ale i tych przyszłych, o ile ich wystąpienie jest prawdopodobne. Jednocześnie prawomocny wyrok ustalający powinien zapobiec temu przyszłemu zagrożeniu (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 czerwca 2009 r., II CSK 33/09). Dla ustalenia, że powód posiada interes prawny istotne jest to, aby rozstrzygnięcie wydane w oparciu o art. 189 k.p.c. gwarantowało powodowi skuteczną ochronę jego interesów. Wyrok ustalający musi więc być zdalny do tego, aby **definitywnie zakończyć spór** stron co do prawa czy stosunku prawnego. Jeśli zaś powodowi przysługuje możliwość uzyskania ochrony swych praw w drodze innego postępowania sądowego, przykładowo w sprawie o świadczenie, interes prawny nie zachodzi. Decydujące pozostają przy tym okoliczności faktyczne, na których powód opiera swoje żądanie. Jeśli okoliczności te uzasadniają wystąpienie przez niego z żądaniem zmierzającym do zaspokojenia roszczenia, o którym powód twierdzi, że mu przysługuje, to nie posiada on interesu prawnego w świetle art. 189 k.p.c. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 czerwca 1997 r., II CKN 201/97, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 listopada 2011 r., II CSK 104/11). W takiej bowiem sytuacji nie zachodzi rzeczywista potrzeba ochrony interesów powoda, gdyż dalej idącą, a tym samym skuteczniejszą ochronę gwarantuje mu to inne postępowanie. Ponadto

dopuszczalność powództwa o ustalenie przy równoczesnej możliwości powództwa o świadczenie prowadziłaby do zbędnego mnożenia procesów, skoro wyrok ustalający nie może stanowić tytułu egzekucyjnego, a powód, chcąc osiągnąć swój cel, i tak musi wystąpić z powództwem o świadczenie.

W świetle materiału dowodowego zebranego w niniejszej sprawie, w szczególności mając na uwadze przesłuchanie powoda, Sąd uznał, że powód nie jest legitymowany czynnie do wystąpienia z powództwem o ustalenie z uwagi na brak interesu prawnego w dochodzeniu przez niego żądań zgłoszonych w pozwie.

Powód żądał stwierdzenia nieważności umowy sprzedaży i umowy darowizny zawartych przez siostrę powoda, pozwaną E. K. (1) i jego matkę, C. B.. W jego ocenie stwierdzenie nieważności umowy sprzedaży miało zagwarantować, że będące przedmiotem umów udziały w prawie własności nieruchomości przy Al. (...) zostaną uwzględnione przy ustalaniu należnego mu zachowku po zmarłej matce C. B.. W przypadku stwierdzenia nieważności obu umów sporne udziały w nieruchomości miały z kolei wejść w skład spadku po zmarłej C. B.. Tym samym wyrok ustalający miał zapewnić powodowi ochronę prawa do dziedziczenia.

Podczas przesłuchania na rozprawie w dniu 15 września 2015 . powód wyjaśniał, że jedynym powodem, dla którego wytoczył pozew w niniejszej sprawie, była tak naprawdę chęć dochodzenia od pozwanej roszczenia o zachówek. Powód podkreślił, że umowę sprzedaży udziałów między pozwaną i C. B. traktuje jako zagrożenie dla przysługującego mu prawa do zachowku. Jego zdaniem zawarcie tej umowy miało pozbawić jego oraz pozostałe rodzeństwo należnych im praw, związanych z dziedziczeniem nieruchomości przy Al. (...). Nieruchomość ta pozostawała we współwłasności C. B. i pozostałych spadkobierców J. B., tj. jego dzieci. W zamyśle powoda obok przysługującego mu udziału odziedziczonego po zmarłym ojcu powinien on też uzyskać część należną mu po matce C. B.. Powód podkreślał zresztą podczas przesłuchania, że matka C. B. miała zamiar przekazać mu pewną część pieniędzy pochodzących ze sprzedaży domu, o ile sprzedaż ta nastąpiłaby za jej życia. Materiał dowodowy potwierdza, że na kilka lat przed zaskarżoną umową, współwłaściciele nieruchomości przy Al. (...) rzeczywiście chcieli ją sprzedać. C. B. na stałe mieszkała już wówczas w Niemczech, zaś lokal w Polsce pozostawał niezamieszkały, wobec czego jego utrzymywanie stanowiło wyłącznie obciążenie dla jego współwłaścicieli. Do sprzedaży nieruchomości przez wszystkich współwłaścicieli jednak nie doszło, ale C. B. sprzedała całość należących do niej udziałów w nieruchomości. Zdaniem powoda, należą mu się więc roszczenia z tytułu zachowku, którego ustalenie powinno uwzględniać wartość udziałów zbytych na rzecz pozwanej. Materiał dowodowy, w tym zeznania powoda oraz świadka M. W. wskazują, że powód kwestionował w istocie fakt, że wszystkie należące do C. B. udziały w nieruchomości przypadły pozwanej, a nie każdemu z rodzeństwa, niezależnie nawet od formy przekazania pozwanej tych udziałów.

Takie ukształtowanie sytuacji faktycznej i prawnej powoda nie uzasadnia w ocenie Sądu jego interesu prawnego w żądaniu ustalenia nieważności umów z dnia (...) r. Niewątpliwie kwestia ważności tych umów może mieć wpływ na sytuację prawną, a w konsekwencji też sytuację majątkową powoda, gdyż rodzi ona niepewność co do zakresu i wartości praw, które mogą przysługiwać mu w związku ze śmiercią C. B.. Ustalenie nieważności zaskarżonych umów w odrębnym procesie nie rozstrzygnie jednak ostatecznie o powyższych prawach. Przy stanie faktycznym ustalonym w niniejszej sprawie żądanie ustalenia nieważności umowy sprzedaży miałyby rację bytu tylko wówczas, gdyby wyrok stwierdzający nieważność umowy całkowicie i jednoznacznie regulowałby sytuację prawną powoda, usuwając ostatecznie stan niepewności co do przysługujących mu praw. Zdaniem Sądu takiego skutku powód w niniejszej sprawie nie osiągnie albowiem wyrok stwierdzający nieważność zaskarżonych czynności prawnych stanowiłby jedynie prejudykat w dochodzeniu przez powoda roszczeń w przyszłych postępowaniach, czy to o zachówek (w przypadku dziedziczenia testamentowego po zmarłej C. B.), czy o jego uzupełnienie lub dział spadku (w przypadku dziedziczenia ustawowego po zmarłej). Innymi słowy, samo uzyskanie przez powoda wyroku ustalającego nieważność umów zawartych przez zmarłą C. B. z pozwaną nie usunie konieczności dalszego dochodzenia przez powoda swoich roszczeń majątkowych związanych z dziedziczeniem przeciwko pozwanej lub z jej udziałem. W szczególności wyrok ustalający nie przesądzi zasadności roszczenia powoda o zachówek po zmarłej matce, ani jego ewentualnych żądań w zakresie działu spadku po niej i zniesienia współwłasności spornej nieruchomości.

Nie ulega przy tym wątpliwości, że w sprawie o zachówek powód może skutecznie podnosić twierdzenia o nieważności umowy sprzedaży udziałów. W sprawie o zachówek sąd ma bowiem obowiązek ustalić wartość spadku będącą podstawą do ustalenia zachowku (tzw. substrat zachowku). W procesie tym istnieje możliwość doliczenia do wartości spadku darowizny udzielonej przez spadkodawcę (art. 993 k.c. i nast.). Powód mógłby więc w procesie o zachówek wykazywać, że sporna umowa sprzedaży była w rzeczywistości darowizną, która podlega doliczeniu do wartości spadku będącej podstawą do obliczenia zachowku. W sytuacji, gdy kwestionuje też ważność umowy darowizny, mógłby w procesie o zachówek udowodniać, że będące przedmiotem umowy udziały nie tyle podlegają doliczeniu jako darowizna, co stanowią składnik masy spadkowej. Proces o zachówek stanowi zatem powództwo dalej idące niż powództwo o ustalenie, gdyż stwarza możliwość zasądzenia na rzecz powoda określonego świadczenia. Ponadto w procesie o zachówek sąd ustala wartość czynną spadku, a nie ogranicza się wyłącznie do kwestii wartości udziałów w prawie własności nieruchomości przy Al. (...). Proces o zachówek, w przeciwieństwie do powództwa o ustalenie, zapewni zatem powodowi właściwą ochronę jego praw, definitywnie usuwając niepewność co do należnego mu świadczenia z tytułu zachowku.

W przypadku zaś stwierdzenia nabycia spadku po C. B. z ustawy, powód należący do kręgu spadkobierców ustawowych po matce, miałby możliwość zakwestionowania ważności umowy sprzedaży i umowy darowizny w sprawie o dział spadku. To postępowanie jest również dalej idące, niż powództwo o ustalenie, gdyż umożliwi powodowi uzyskanie konkretnych składników majątku spadkowego lub spłaty ich wartości. Sąd spadku ustala skład i wartość spadku (art. 684 k.p.c.), a ponadto rozstrzyga spory o prawo żądania zniesienia współwłasności i o prawo własności. Również więc w postępowaniu działowym powód będzie miał możliwość podniesienia zarzutu nieważności umowy, a weryfikacja jego twierdzeń w tym zakresie umożliwi sądowi ocenę żądań majątkowych powoda.

Powyższe rozważania dotyczą nie tylko teoretycznych możliwości, jaką wynikają z omówionych instytucji prawa spadkowego, ale konkretnych roszczeń, których w świetle ustalonego stanu faktycznego, powód może, a co więcej zamierza dochodzić. Niewątpliwie bowiem należy do kręgu spadkobierców ustawowych po zmarłej C. B., a także do kręgu uprawnionych z tytułu zachowku po niej.

Sąd ma na uwadze, że w wyjątkowych sytuacjach, powód mógłby zachować interes prawny w żądaniu ustalenia, pomimo przysługującego mu powództwa o świadczenie. Dotyczy to jednak sytuacji, gdy powództwo o ustalenie ma dalej idące skutki i w pełni zaspokoi interes prawny powoda (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 lipca 2015 r., V CSK 640/14). Taka sytuacja nie zachodzi jednak w niniejszej sprawie. Uzyskany wyrok ustalający nie zwolni powoda z konieczności przeprowadzenia postępowania spadkowego i dążenia do wykazania, że jest spadkobiercą C. B.. Tym bardziej, że jak wynika z materiału dowodowego, C. B. pozostawiła po sobie dwa testamenty, o których ważności będzie rozstrzygał sąd spadku. Dopiero w wyniku rozstrzygnięcia w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku, będzie jasne, czy powodowi przysługuje uprawnienie do zachowku, do jego uzupełnienia, czy tylko do żądania działu spadku. W tych zaś postępowaniach wyrok ustalający będzie, jak już Sąd wskazał, jedynie prejudykatem, nie przesądzi zaś o wszystkich prawach powoda czy to z tytułu dziedziczenia czy zachowku, ani o ich całkowitej wartości. Nie odniesie też skutku w postaci nabycia przez powoda prawa własności udziałów w nieruchomości przy Al. (...) we W. po jego matce C. B., czy też uzyskania przez niego spłaty wartości tych udziałów. W świetle powyższego należy stwierdzić, że powód ma otwartą drogę sądową w zakresie procesu o świadczenie zachowku, czy ewentualnie działu spadku, które zapewnią mu pełną ochronę jego sytuacji prawnej.

Należy także podnieść, że jako współwłaściciel i tym samym uczestnik postępowania toczącego się przed Sądem Rejonowym dla Wrocławia – Fabrycznej pod sygnaturą akt XIV Ns 131/14 w sprawie udzielenia zgody na dokonanie czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu rzeczą wspólną, tj. sprzedaży nieruchomości przy Al. (...), powód może i w tamtym postępowaniu podważać legitymację czynną wnioskodawczyni E. K. (1), podnosząc zarzut nieważności zaskarżonej czynności sprzedaży i darowizny udziałów.

Mając powyższe na uwadze Sąd uznał, że w świetle przytoczonych przez powoda twierdzeń i okoliczności faktycznych sprawy, powód nie posiada interesu prawnego w domaganiu się ustalenia nieważności zaskarżonych umów. Mając zaś na uwadze, że interes prawny jest materialną przesłanką powództwa z art. 189 k.p.c. i wyprzedza badanie ważności

zaskarżonej czynności, Sąd oddalił powództwo bez badania tego, czy zaskarżona czynność jest dotknięta sankcją nieważności, czy też nie.

Orzeczenie o kosztach Sąd wydał w oparciu o art. 98 § 1 i 3 k.p.c. Pozwana wygrała sprawę w całości, wobec czego powód powinien zwrócić pozwanej koszty niezbędne do celowej obrony praw, to jest koszty zastępstwa procesowego w kwocie 3 600,00 zł i opłaty skarbowej w kwocie 17,00 zł. Wysokość stawek zastępstwa procesowego Sąd ustalił w oparciu o § 6 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (t.j. Dz. U. z 23 kwietnia 2013 r., poz. 461). Wobec powyższego Sąd zasądził od powoda W. B. (1) na rzecz pozwanej E. K. (1) kwotę 3617,00 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania.

Wobec zwolnienia powoda od kosztów sądowych w sprawie, w oparciu o art. 113 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych brakującymi kosztami sądowymi Sąd obciążył Skarb Państwa.